

Horvát, szerb, szlovák emlékek Szent László királyról

Tettei révén – országviszályok, pártharcok megszüntetése, a kunok betöréseinek megfékezése, a keleti gyepűvonal megerősítése, templomok építése, személyes bátorsága, férfias lovagiassága és vallásos jámborsága – Árpád-házi királyunk, I. László (kb. 1040–1095) a szorgos krónikaíróknak és az egyházi legendák szerzőinek köszönhetően nemcsak a magyaroknál, hanem a horvátoknál és a szerbeknél is olyan történelmi alakká vált, akinek emléke köré legendák sora fonódott.

A horvátok László királynak a zágrábi püspökség (1094) megalapítását köszönhetik. Nővére Ilona (a horvátok Jelenának nevezik) a horvát király, Zvonimir felesége volt, s az utódok nélkül maradt horvát trónra – a vérségi kapcsolatokat véve figyelembe – az Árpád-háziak ily módon formálhattak jogot.

A felsőszentmártoni horvátok úgy tartják, hogy a szent életű király hadaival a falujuk határában kelt át a Dráván a szlavóniai területekre, nyomult Horvátország belsejébe, ám előtte tábort vert és megpihent katonáival; ennek emlékét a „Tábor” falurész ma is őrzi nevében. A későbbiekben falujuk egyik utcáját – századunk ötvenes éveiben – Szent László utcának nevezték el, és így nevezik ma is. Horvátországi részen, tehát a Dráva túloldalán az ott lakó horvátok büszkén állítják, hogy László király épp náluk lépte át a határfolyót. Az elmagyarosodott *buzsáki horvátok* a település határában lévő szent kútról szóló legendájukat Szent Istvánhoz, illetve Szent Lászlóhoz fűzik. Az egyik történet szerint I. István legyőzi a somogyi pogány lázadó *Koppányt*, majd kezét megmossa a Szavica vízében, s azóta létezik a *csodaforrás*, amely búcsújáró hely volt sokáig. Másik legendájuk szerint Szent László lovának patkója nyomán buggyant fel a Szavica forrásvíze. (Hosszú Csaba pécsi egyetemista közlése.) A forrás-fakasztásról szóló monda, azaz hogy a ló patája nyomában forrás fakad, ismert motívum Európától Ázsiáig terjedően.

László király lova nem mindennapi ló volt, amiről egy erdélyi monda – A tordai hasadékról szóló – eképpen számol be: „Nagy harcot vívott László király Erdélyben a kunok ellen, s egyszer Torda mellett nagy vereség érte. Futott a magyar sereg, futott maga a király is. Ott vágattak a Torda fölötti hegyelén...” Ekkor a király imával fordul az Egek Urához. „És íme, isten meghallgatta imáját, csodát tett! Ahogy hajdan Mózesnek a Veres-tengert kettéválasztotta, úgy repesztette ketté a hegyet Szent Lászlónak.”

Egy közép-dunai XV. századi névtelen szerb krónikaíró a *Képes Krónikából* kölcsönzi a Szent Lászlóról szóló történeteket. Ezeket nem szolgai módon másolta át krónikájába. A lo-

Szent László szobra a kutinai (Horvátország) jezsuita Mária születése-templom főoltárán (1788)

vagkirály, aki kemény csatákat vív – a hagyomány szerint a kunokkal, de még a tatárokkal és az oroszokkal is –, Istenhez könyörgött, s közben patakokban folyt a könnye, amelyek a márvány padlón is áthatoltak, s a mai napig is láthatók... Erre az Úr el-

küldi küldöttét Lászlóhoz, hogy üzenetét átadja neki: „Könnyeidnek köszönhetően az Úristen segítségredre lesz gonosz ellenfeled legyőzésében.” Ezt követően László király lement a várból „s felnyergelt lovat vett észre, olyan magában állót, senkitől nem vezetettet, harci bárdal az oldalán, amiből pedig világossá vált, hogy nem marad el az isteni segítség sem”. E történet – a szerb krónikás szerint – László és Batu kán között esett meg; annál is érdekesebb, mert benne az elrabolt hölgy – László húga – nem bátyját, a királyt segíti, hanem elrablóját. A magyar krónikában csak a lányrabló fekete kunra vár halál, míg az elrabolt lány megmenekül, azt megmenti László. A szerb krónikás szerint a lányra is és a szívrabló tatárra is halál vár.

Szent Lászlónak angyalait is segítségére küldi a *Salamonnal való párvialdal* során az Úr. Vác alatt az Úr szarvas képében, agancsai között égő gyertyákkal maga is megjelenik Lászlónak. A szarvasagancsok között egyik nap a kereszt is felfénylik misztikus ajándékként.

Ladát, aki a pogánykori szláv ősvallás egyik termékenységi istennője, egy szlovák templom freskóján László a kun rabságából menti meg. A szláv és a balti népek ősvallásában a villámszóró, esőhozó *Perun* folytat kíméletlen harcot felesége elrablójával, a fekete *Velesszel*, akit megsemmisít a küzdelem során – s nem tarthatjuk kizártnak, hogy ezek a képzetek is hathattak Szent László tetteinek, cselekedeteinek megformálására, legendai és ikonográfiai megjelenítésére.

Szent László emlékét nemcsak a hazai templomok, hanem a horvátországiak is megőrizték, ikonográfiai sora szól a vitéz király jótéteményeiről, csodatetteiről. Nem egy templom áll védelmében, viselve a szentéletű király nevét. A zágrábi *székesegyház* (Zagrebačka katedrálisa) egykoron Szent István nevét viselte, ám a XIX. század végén átépítették, s a két szent király nevét viselő oltár ekkor került át a horvát főváros *Érseki Múzeumába* (Metropolitski muzej).

Egyébként június 27-e, Szent László napja a magyarországi lengyel kisebbség ünnepe, mivel a nagy magyar király lengyel anyától származott.

Frankovics György